

**Рекомендація
CM/Rec (2018)7
Комітету
міністрів
державам-членам
про принципи
дотримання,
захисту та
реалізації прав
дитини в
цифровому
середовищі**

*(Ухвалено Комітетом
Міністрів 4 липня 2018
року
на 1321-му засіданні
заступників міністрів)*

Преамбула

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи,

З огляду на те, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами з метою збереження та просування ідеалів та принципів, які є їх спільною спадщиною, зокрема, шляхом заохочення спільної політики та стандартів;

Знову підтверджуючи зобов'язання держав-членів забезпечити, щоб кожна дитина користувалася всіма правами людини, закріпленими в Конвенції ООН про права дитини (КПД), в Конвенції про захист прав людини та основних свобод (ETS № 5) та їх протоколи, і ці права повинні повністю поважатися, захищатися і виконуватися, оскільки технології продовжують розвиватися;

Беручи до уваги обов'язки та зобов'язання, взяті в рамках інших відповідних міжнародних та європейських конвенцій, таких як переглянута Європейська соціальна хартія (ETS № 163), Конвенція про захист фізичних осіб щодо автоматичної обробки персональних даних (ETS No. 108), Конвенція про кіберзлочинність (ETS № 185) та Додатковий протокол до неї про криміналізацію актів расистського та ксенофобського характеру, здійснених через комп'ютерні системи (ETS № 189), Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (CETS No. 197), Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS No. 201), Конвенції про запобігання та протидію насильству проти жінок та насильству в сім'ї (CETS No. 210) та з урахуванням рекомендацій,

резолюцій і декларацій Комітету Міністрів та Парламентської асамблеї Ради Європи у цій галузі;

Визнаючи, що цифрове середовище є складним і швидко розвивається, і багато в чому змінює життя дітей, що призводить як до можливостей, так і до небезпеки їхньому благополуччю та втіленню прав людини;

Усвідомлюючи, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є важливим інструментом у житті дітей для освіти, соціалізації, вираження та залучення, водночас їх використання може створювати ризики, включаючи насильство, експлуатацію та жорстоке поводження;

Беручи до уваги Стратегію Ради Європи про права дитини (на 2016-2021 роки), яка визначила права дитини в цифровому середовищі як один із пріоритетних напрямків та Стратегію управління Інтернетом Ради Європи (на 2016-2019 роки), згідно з якими Інтернет повинен бути безпечним, надійним, відкритим та сприятливим середовищем для всіх, включаючи дітей, без дискримінації;

Визнаючи, що діти мають право отримувати підтримку та керівництво у їх відкритті та використанні цифрового середовища, поважаючи права та гідність дітей та інших осіб;

Сповнені рішучості ефективно сприяти забезпеченню розробки послідовної політики за участю дітей, яка враховує взаємозалежність можливостей та ризиків у цифровому середовищі та необхідність забезпечення відповідних заходів, щоб права людини дитини поважалися, захищалися та виконувалися;

Підкреслюючи, що держави несуть основну відповідальність за повагу, захист та здійснення прав дитини та підтверджуючи права, роль та відповідальність батьків чи опікунів надавати відповідно до найкращих інтересів та можливостей розвитку дитини, відповідне керівництво і спрямування дітям для здійснення своїх прав;

Визнаючи також, що підприємства несуть відповідальність за дотримання прав людини, включаючи права дитини, як це затверджено в Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету міністрів державам-членам з прав людини та бізнесу, Загальному коментарі №16(2013) Комітету Організації Об'єднаних Націй про зобов'язання держави стосовно впливу бізнес сектору на права дітей, Керівних принципів Організації Об'єднаних Націй щодо бізнесу та прав людини (2011), Рекомендацій Ради Європи про співпрацю між правоохоронними органами та постачальниками Інтернет-послуг у протидії кіберзлочинності (2008), Керівних принципах у сфері прав людини для Інтернет-провайдерів (Рада Європи та EuroISPA) (2008) та Керівних принципах з прав людини для постачальників онлайн-ігор (Рада Європи та ISFE) (2008) та посібнику «Права дітей і принципи ведення бізнесу» (2012), розробленими ЮНІСЕФ, Глобальним договором ООН та НУО «Save the Children»;

Усвідомлюючи, що політика у цій сфері вимагає поєднання публічних і приватних, юридичних та добровільних заходів, що всі відповідні державні й приватні зацікавлені сторони несуть відповідальність за забезпечення прав дитини в цифровому середовищі та необхідність координації їх дій;

Беручи до уваги думки й переконання дітей, з якими консультувалися в державах-членах Ради Європи;

Визнаючи необхідність розробки керівних принципів для надання допомоги державам та іншим відповідним зацікавленим сторонам у їхніх зусиллях щодо ухвалення всебічного, стратегічного підходу до поваги, захисту й реалізації прав дитини в цифровому середовищі, що базується на стандартах, встановлених Конвенцією ООН про права дитини та Радою Європи та підкріплений значною участю дітей,

Рекомендує урядам держав-членів:

1. переглянути законодавство, політику та практику, щоб забезпечити відповідність їх рекомендаціям, принципам і подальшим вказівкам, викладеним у додатку до цієї Рекомендації; сприяти їх реалізації у всіх відповідних сферах та на регулярній основі оцінювати ефективність вжитих заходів через регулярні інтервали, за участю відповідних зацікавлених сторін;
2. забезпечити, щоб ця Рекомендація, включаючи керівні принципи в додатку, була перекладена та розповсюджена якомога широко між компетентними органами й зацікавленими сторонами, включаючи парламенти, спеціалізовані державні установи та організації громадянського суспільства, а також серед дітей, належним чином і через доступні засоби, режими та формати спілкування;
3. вимагати від підприємств виконувати свою відповідальність за дотримання прав дитини в цифровому середовищі та вжити заходи імплементації і заохочувати їх до співпраці з відповідними державними зацікавленими сторонами, організаціями громадянського суспільства й дітьми, беручи до уваги відповідні міжнародні та Європейські стандарти та принципи;
4. співпрацювати з Радою Європи шляхом створення, впровадження та моніторингу стратегій та програм, які поважають, захищають та реалізують права дитини в цифровому середовищі та регулярно ділитися прикладами стратегій, планів дій, законодавства й належної практики, пов'язаних із виконанням цієї рекомендації;
5. вивчати реалізацію цієї Рекомендації та керівних принципів у додатку в рамках Комітету Міністрів та за участі відповідних зацікавлених сторін принаймні кожні п'ять років та за необхідності з меншими інтервалами.

Додаток до Рекомендації СМ/Rec(2018)7

Рекомендації щодо поваги, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі

1. Мета і сфера застосування

Міжнародні та європейські документи та стандарти встановлюють зобов'язання або дають державам-членам критерії поваги, захисту та дотримання основоположних прав людини та свобод дітей в цифровому середовищі. Кожна дитина, як індивідуальний правотримач, повинна вміти користуватися своїми правами людини та основними свободами в режимі онлайн, а також поза мережею.

Дані керівні принципи мають на меті надання допомоги відповідним зацікавленим сторонам у реалізації прав, закріплених у міжнародних та європейських конвенціях та стандартах у галузі прав людини, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Вони, зокрема, прагнуть:

- a. спрямовувати держави у формулюванні законодавства, політики та інших заходів, спрямованих на сприяння реалізації повного спектру прав дитини в цифровому середовищі та розгляду повного спектру способів, якими цифрове середовище впливає на благополуччя дітей та здійснення прав людини ;

- b.* сприяти розробці, втіленню та моніторингу державами комплексного стратегічного та скоординованого підходу, що відображає підходи, що містяться в цих керівних принципах;
- c.* забезпечити, щоб держави вимагали від підприємств та інших відповідних зацікавлених сторін виконувати свою відповідальність за дотримання прав дитини в цифровому середовищі та заохочувати їх підтримувати та просувати ці права;
- d.* забезпечити узгоджені дії та співробітництво на національному та міжнародному рівнях щодо поваги, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі.

Для цілей цього тексту:

- «дитина» означає будь-яку особу віком до 18 років;
- «цифрове середовище» розуміється як таке, що охоплює інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), включаючи Інтернет, мобільні та пов'язані з ними технології та пристрої, а також цифрові мережі, бази даних, контент та послуги.

2. Основні принципи та права

Наведені нижче принципи та права слід розглядати як застосовні до всіх розділів цих керівних принципів.

2.1. Найкращі інтереси дитини

1. У всіх діях, що стосуються дітей у цифровому середовищі, найкращі інтереси дитини є першочерговими. Оцінюючи найкращі інтереси дитини, держави повинні докласти всіх зусиль, щоб збалансувати і, де це можливо, узгоджувати право дитини на захист з іншими правами, зокрема, правом на свободу вираження поглядів та інформації, а також право участі.

2.2. Динамічні можливості дитини

2. Можливості дитини розвиваються поступово від народження до 18 років. Крім того, окремі діти досягають різних рівнів зрілості в різному віці. Держави та інші відповідні зацікавлені сторони повинні визнати динамічні можливості дітей, у тому числі дітей з інвалідністю або в уразливих ситуаціях, та забезпечити ухвалення політики та практики для реагування на їх відповідні потреби стосовно цифрового середовища. Це також означає, наприклад, що політика, ухвалена для реалізації прав підлітків, може суттєво відрізнитися від тієї, що застосовується для молодших дітей.

2.3. Право на недискримінацію

3. Права дитини застосовуються до всіх дітей без будь-якої дискримінації. Усі права забезпечуються без будь-якої дискримінації, незалежно від віку дитини, раси, кольору, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань дитини чи її батьків чи законних опікунів, національного, етнічного або соціального походження, майна, інвалідності, народження^[1] або іншого статусу.

4. Враховуючи, що необхідно вживати зусиль щодо дотримання, захисту та реалізації прав кожної дитини в цифровому середовищі, цільові заходи можуть бути необхідними для дітей у вразливих ситуаціях, визнаючи, що цифрове середовище має потенціал як для збільшення вразливості дітей, так і щоб розширювати, захищати та підтримувати їх права.

2.4. Право бути почутим

5. Діти мають право вільно висловлюватися з усіх питань, що впливають на них, і їхні погляди повинні бути належним чином оцінені відповідно до їхнього віку та зрілості.

6. Держави й інші відповідні зацікавлені сторони повинні надавати дітям інформацію про їх права, включаючи права участі, у зрозумілий спосіб, що відповідає їхній зрілості та

обставинам. Вони повинні розширювати можливості для їх вираження через ІКТ, як доповнення до особистої участі. Діти повинні бути поінформовані про механізми й послуги, що надають належну підтримку, а також про процедури подання скарг, поновлення прав або відшкодування, якщо їхні права порушуються. Така інформація повинна бути також доступна їхнім батькам або опікунам, щоб вони могли підтримувати дітей у здійсненні їхніх прав.

7. Ба більше, держави та інші відповідні зацікавлені сторони повинні активно залучати дітей до участі в розробці, впровадженні та оцінці законодавства, політики, механізмів, практики, технологій і ресурсів, які мають на меті поважати, захищати та втілювати права дитини в цифровому середовищі .

2.5. Обов'язок залучати інші зацікавлені сторони

8. Відповідно до належних міжнародних стандартів держава має основне зобов'язання поважати, захищати й виконувати права кожної дитини в межах своєї юрисдикції, а також залучати всі відповідні зацікавлені сторони, зокрема, системи освіти, захисту й догляду, державні установи та підприємства , зацікавлені сторони громадянського суспільства, а також самих дітей та їхніх батьків, законних опікунів або будь-яку іншу особу, яка піклується про дитину, для ефективного виконання цих зобов'язань.

9. Що стосується цифрового середовища, то кожна держава повинна застосувати такі заходи, які можуть бути необхідними для того, щоб вимагати від підприємців відповідальності за дотримання прав дитини у всіх операціях у межах юрисдикції держави та, у відповідних випадках, у всіх операціях за кордоном, коли це має місце у своїй юрисдикції. Крім того, держави повинні заохочувати і підтримувати іншими діями й відповідними засобами підприємства в розумінні та дотриманні прав дитини.

3. Принципи діяльності а заходи щодо дотримання, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі

3.1. Доступ до цифрового середовища

10. Доступ та використання цифрового середовища є важливими для реалізації прав і основних свобод людини, їх залучення, освіти, участі та підтримки сімейних і соціальних відносин. Там, де діти не мають доступу до цифрового середовища, або де цей доступ обмежений через погане з'єднання, це може вплинути на їхню здатність повною мірою втілювати свої права людини.

11. Державам слід вживати відповідних заходів для забезпечення того, щоб усі діти мали адекватний доступний та надійний доступ до пристроїв, підключення, послуг і контенту, які спеціально призначені для дітей. Наскільки це можливо, у спеціальних публічних просторах держави варто вживати заходів для безоплатного доступу до цифрового середовища.

12. Державам слід забезпечити доступ до цифрового середовища в навчальних та інших установах для дітей. Особливі заходи мають бути вжиті щодо дітей у вразливих ситуаціях, зокрема, це діти, які живуть у системі альтернативного догляду, діти, які позбавлені волі чи чий батьки позбавлені волі, діти в контексті міжнародної міграції, діти вулиці й діти в сільських громадах. Зокрема, державам слід вимагати від постачальників послуг Інтернет забезпечити доступність їхніх послуг для дітей з інвалідністю.

13. Підключення та доступ до пристроїв, послуг і контенту повинні супроводжуватися відповідними заходами освіти та грамотності, включаючи ті, що стосуються гендерних стереотипів або соціальних норм, які можуть обмежити доступ дітей та використання технологій.

14. Держави повинні забезпечити, щоб положення та умови, пов'язані з використанням пристрою, який може підключатися до Інтернет або застосовуватися для надання онлайн-послуг або контенту, були доступними, справедливими, прозорими, зрозумілими, доступними для дитини й чітко сформульованими, прийнятними для дітей та відповідною для їхнього віку мовою.

15. Державам слід забезпечити розмаїття джерел якісної інформації та освітнього цифрового контенту і послуг для дітей. Права дітей варто брати до уваги в рамках відповідних процедур державних закупівель, наприклад, для освітніх інструментів, так, щоб доступ до цифрових послуг та контенту і їх використання неналежно не обмежувався комерційними інтересами чи фільтрами.

3.2. Право на свободу слова та інформації

16. Цифрове середовище має значний потенціал для підтримки реалізації права дітей на свободу вираження поглядів, у тому числі на право шукати, отримувати й поширювати інформацію та різні ідеї. Держави повинні вживати заходів для забезпечення права дитини на отримання та висловлення будь-яких поглядів, думок або висловлювань із важливих для них питань через засоби масової інформації за їхнім вибором та незалежно від того, чи їхні погляди й думки були позитивно сприйняті державою чи іншими учасниками.

17. До дітей, як до творців і розповсюджувачів інформації в цифровому середовищі, повинна бути донесена державами, особливо через освітні програми, інформація про те, як здійснювати своє право на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі, поважаючи права і гідність інших людей, включаючи інших дітей. Зокрема, такі програми повинні стосуватися таких аспектів, як свобода вираження поглядів та законних обмежень на неї, наприклад, дотримання прав інтелектуальної власності або заборона підбурювання до ненависті й насильства.

18. Державам слід ініціювати та заохочувати надання різноманітних високоякісних соціально і культурно вартісних он-лайн матеріалів і послуг для дітей, щоб забезпечити їхній повноцінний розвиток та участь у суспільстві. Це включає максимально можливу кількість високоякісного контенту, спеціально розробленого для дітей, легкого для знаходження й розуміння, наданого зрозумілою мовою й адаптованого до їхнього віку та зрілості. У цьому контексті інформація про права дитини, в тому числі в цифровому середовищі; новини; інформація про здоров'я; інформація про сексуальність, серед інших ресурсів, які є корисними, є особливо важливою. Зокрема, держави повинні забезпечити, щоб діти могли знаходити й досліджувати суспільні засоби масової інформації та якісний контент, який може мати для них користь.

19. У тих випадках, коли держави ухвалюють рішення, що стосуються засобів масової інформації, вони повинні включати дітей у активні форми спілкування, заохочувати надання контенту, створеного користувачами, та встановлювати інші схеми участі. Необхідно також звернути увагу на доступ дітей, а також наявність і зображення дітей в он-лайн ЗМІ.

20. Будь-які обмеження щодо права дітей на свободу вираження поглядів та інформації в цифровому середовищі повинні відповідати міжнародним і європейським конвенціям та стандартам у галузі прав людини. Держави повинні вживати заходів, щоб діти були поінформовані про наявні обмеження, такі як фільтрація контенту, у спосіб, відповідний їхнім динамічним можливостям, і гарантувати, що дітям надано керівництво щодо відповідних засобів правового захисту, в тому числі про те, як і кому подавати скаргу, повідомляти про зловживання або просити про допомогу й консультування. Там, де це доцільно, батьки чи опікуни також повинні бути поінформовані про такі обмеження та відповідні засоби захисту.

3.3. Залученість, право на участь у грі і право на зібрання та об'єднання

21. Цифрове середовище забезпечує особливі можливості для права дитини бути залученою, брати участь у грі та у мирних зібраннях і об'єднаннях, в тому числі шляхом онлайн-спілкування, ігор, встановлення контактів та участі у розвагах. Держави повинні співпрацювати з іншими зацікавленими сторонами, щоб забезпечити доступ дітей до таких заходів, які можуть сприяти участі, залученості, цифровому громадянству та життєстійкості, як в режимі он-лайн, так і поза мережею.

22. Визнаючи право дітей на участь в ігрових і рекреаційних заходах відповідно до їхнього віку та зрілості, держави повинні надавати низку стимулів, інвестиційних можливостей, стандартів і технічного керівництва для виробництва та розповсюдження цифрового контенту і послуг соціальної, громадської, художньої, культурної, освітньої і рекреаційної ваги для всіх дітей. Це включає в себе інтерактивні та ігрові інструменти, які стимулюють такі навички, як творчість, робота в команді й вирішення проблем, відповідно до їхньої здатності розвиватися і приділяти особливу увагу потребам дітей у вразливих ситуаціях. Якщо діти беруть участь у створенні або виробленні цих інструментів, слід вжити заходів для захисту прав інтелектуальної власності дитини.

23. Державам слід надавати дітям інформацію, яка відповідає їхньому віку та зрілості, у тому числі в неписьмовій формі, а також за допомогою соціальних мереж та інших засобів масової інформації, про їхні права, зокрема, про право на залученість. Держави також повинні інформувати їх про можливості, які вони мають, і де вони можуть отримати підтримку, щоб скористатися цими можливостями.

24. Державам слід вжити заходів для забезпечення ефективної участі дітей у місцевій, національній та глобальній політиці та політичній дискусії й підтримувати розробку он-лайн громадських і соціальних платформ для сприяння їх участі та здійсненню права на зібрання та об'єднання, посилюючи їхню здатність до демократичного громадянства та політичної обізнаності. Держава також повинна забезпечити, щоб участь дітей в цифровому середовищі здійснювалась на значущій основі, спираючись на існуючу належну практику щодо залучення дітей та доступних інструментів для оцінки.

25. Державам слід вжити заходів для захисту дітей, котрі використовують своє право на мирні зібрання та об'єднання в цифровому середовищі, від моніторингу та нагляду, незалежно від того, чи здійснюють їх органи державної влади безпосередньо чи у співпраці з суб'єктами приватного сектору. Там, де такі заходи перешкоджають здійсненню дітьми своїх прав, вони повинні підлягати умовам і гарантіям проти зловживань відповідно до міжнародних та європейських конвенцій і стандартів із прав людини. Зокрема, вони повинні бути передбачені законом, який є доступним, чітким, зрозумілим та передбачуваним, має законну мету, є необхідним у демократичному суспільстві та пропорційним законній меті й забезпечує ефективні засоби правового захисту.

3.4. Конфіденційність та захист даних

26. Діти мають право на приватне та сімейне життя в цифровому середовищі, що включає захист їхніх особистих даних і повагу конфіденційності їхньої кореспонденції та приватних повідомлень.

27. Держави повинні поважати, захищати й виконувати право дитини на недоторканність приватного життя і захист даних. Держава повинна забезпечити, щоб відповідні зацікавлені сторони, зокрема ті, хто обробляє особисті дані, а також однолітки дитини, батьки чи опікуни та вихователі, були обізнані та поважали право дитини на конфіденційність і захист даних.

28. Державам та іншим зацікавленим сторонам слід забезпечити, щоб діти знали про те, як реалізовувати своє право на приватне життя і захист даних з урахуванням їхнього віку та

зрілості, а також, де це доречно, зі скеруванням і порадами їхніх батьків, опікунів, законних піклувальників або інших осіб, які несуть відповідальність за дитину у спосіб, який відповідає розвитку здібностей дитини.

29. Визнаючи, що особисті дані можуть бути оброблені на користь дітей, держави повинні вживати заходів щодо забезпечення того, щоб персональні дані дітей були оброблені справедливо, законно, точно й безпечно, для конкретних цілей та з вільною, явною, обґрунтованою та однозначною згодою дітей та/або їхніх батьків, опікунів або законних представників або відповідно до іншої законної основи, встановленої законодавчо. Слід дотримуватися принципу мінімізації даних, а це означає, що обробка персональних даних повинна бути адекватною, релевантною та не надто надмірною щодо цілей, для яких вони обробляються.

30. У тих випадках, коли держава вживає заходів щодо визначення віку, в якому діти вважаються здатними до згоди на обробку персональних даних, слід враховувати їхні права, погляди, інтереси та динамічні можливості. Це слід контролювати та оцінювати, беручи до уваги фактичне розуміння дітьми практики збору даних і технологічних змін. Коли діти ще не досягли цього віку, а батьківська згода вимагається, держави повинні вимагати, щоб були вжиті розумні заходи для перевірки того, що батьки або законні представники дитини надали згоду.

31. Держави повинні забезпечити, щоб оцінювався імовірний вплив обробки передбачуваних даних на права дитини та що обробка даних призначена для запобігання або мінімізації ризику втручання в ці права.

32. Державам слід забезпечити, щоб обробка спеціальних категорій даних, які вважаються чутливими, такі як генетичні дані, біометричні дані, що однозначно ідентифікують дитину, особисті дані, що стосуються кримінальних вироків, та особисті дані, які виявляють расову чи етнічну приналежність, політичні погляди, релігійні чи інші переконання, психічне та фізичне здоров'я або сексуальне життя, у всіх випадках повинні бути дозволені лише якщо існують відповідні гарантії, закріплені законом.

33. Державам слід забезпечити надання доступної, значущої й зручної за віком інформації для дітей про засоби захисту конфіденційності, настройки та засоби правового захисту. Дітям та/або їх батькам, опікунам чи законним представникам слід інформувати контролера даних про те, як обробляються їх особисті дані. Це повинно включати інформацію, наприклад, про те, як збираються, зберігаються, використовуються та розкриваються дані, про їхні права на доступ до їхніх даних, про виправлення чи стирання цих даних або об'єкта щодо їх обробки та про те, як втілювати свої права.

34. Державам слід забезпечити, щоб діти та/або їхні батьки, опікуни або законний представник мали право скасувати свою згоду на обробку особистих даних, мати доступ до своїх особистих даних, а також мати можливість виправити або стерти їх, особливо коли обробка є незаконною або коли це копрометує їхню гідність, безпеку та конфіденційність.

35. Стосовно обробки персональних даних дітей, держави повинні вживати заходів або вимагати від відповідних зацікавлених сторін впроваджувати параметри конфіденційності за замовчуванням та заходи щодо забезпечення конфіденційності, беручи до уваги найкращі інтереси дитини. Такі заходи повинні включати сильні гарантії захисту права на конфіденційність та захист даних у пристроях та службах.

36. Стосовно підключених або розумних пристроїв, включаючи ті, що входять до складу іграшок та одягу, держави повинні особливо уважно ставитись до того, щоб забезпечити дотримання принципів, правил та прав захисту даних, якщо такі продукти спрямовані в

основному на дітей або, ймовірно, будуть регулярно використовуватися або перебувати в безпосередній близькості від дітей.

37. Профілювання дітей - це будь-яка форма автоматизованої обробки персональних даних, яка полягає у застосуванні «профілю» до дитини, зокрема, для прийняття рішень щодо дитини або для аналізу чи передбачення її особистих уподобань, поведінки та ставлення, повинні бути заборонені законом. У виняткових випадках держави можуть скасувати це обмеження, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини, або якщо існує надзвичайний інтерес суспільства, за умови, що відповідні гарантії передбачені законом.

38. Діти не повинні піддаватися довільному або незаконному втручанню в їх конфіденційність у цифровому середовищі. Заходи, які можуть обмежувати право дітей на недоторканність приватного життя, повинні здійснюватися відповідно до закону, мати законну мету, бути необхідними в демократичному суспільстві та бути пропорційними легітимній меті. Зокрема, заходи спостереження або перехоплення повинні відповідати цим умовам, і вони повинні підлягати ефективному, незалежному та неупередженому нагляду.

39. Держави не повинні забороняти законом чи на практиці анонімність, псевдонімичність або використання технологій шифрування для дітей.

3.5. Право на освіту

40. Державам слід активно інвестувати і просувати можливості, які пропонує цифрове середовище для реалізації права дітей на освіту. Метою освіти є розвиток особистості, талантів та розумових і фізичних здібностей у повному обсязі, а також підготовка дитини до відповідального життя у вільному суспільстві. Для підтримки цієї мети важливо, щоб знання та ресурси цифрового середовища були доступними всім дітям у такий спосіб, що враховує динамічні можливості дітей та, особливо, інтереси дітей у вразливих ситуаціях.

Цифрова грамотність

41. Державам слід сприяти розвитку цифрової грамотності, включаючи засоби масової інформації та інформаційну грамотність й освіту в галузі цифрового громадянства, щоб гарантувати, що діти мають знання, щоб розумно долучатися до цифрового середовища і стійкість до пов'язаних ризиків. Освіта у сфері цифрової грамотності повинна бути включена в основний навчальний план із ранніх років, з урахуванням динамічних можливостей дітей.

42. На підтримку широкого кола прав дитини, освіта у сфері цифрової грамотності повинна включати технічні або функціональні компетенції для використання широкого кола он-лайн інструментів і ресурсів, а також навичок, пов'язаних із створенням контенту, і критичним розумінням цифрового середовища, його можливостей та ризиків.

43. Цифрова грамотність повинна ефективно просуватися у місцях, де діти використовують Інтернет, особливо у школах та організаціях, що працюють із дітьми та для дітей. Державам слід також заохочувати і підтримувати цифрову освіту батьків або опікунів за допомогою встановлених державою механізмів для спілкування з батьками щодо створення важливого засобу гарантування більш безпечного та стійкого цифрового середовища для дітей і сімей.

44. Визнаючи потенційні переваги освітньої політики, яка використовує цифрові мережі для з'єднання формальної та неформальної освіти, в тому числі вдома, держави повинні забезпечити, щоб це не створювало перешкод для дітей, які не мають ресурсів вдома або живуть в інтернатних закладах.

45. Держави та інші відповідні зацікавлені сторони через систему освіти та культури повинні докладати особливі зусилля для підтримки і просування цифрової грамотності дітей, які мають мало доступу до цифрових технологій або не мають доступу до них за

соціально-географічними або соціально-економічними міркуваннями, а також іноді з міркувань місця проживання, а також дітей, котрі мають доступ до цифрових технологій, але не використовують їх, які не мають навичок використання або недостатньо використовують цифрові технології з причин вразливості, зокрема для дітей-інвалідів.

46. Держави також повинні докладати зусиль для покращення використання дівчатками інформаційних і комунікаційних технологій та сприяння рівності можливостей і її результатів для всіх дітей.

Освітні програми та ресурси

47. Державам слід забезпечити наявність достатніх високоякісних освітніх ресурсів, фізичних пристроїв та інфраструктур, що полегшують діяльність дітей у цифровому середовищі та підтримують формальну й неформальну освіту дітей. Вони можуть бути розроблені та розповсюджені у співпраці з іншими зацікавленими сторонами. Таке положення слід оцінювати відповідно до поточної належної практики й необхідних дій, вжитих державами та іншими зацікавленими сторонами для підтримки високих стандартів освіти, що стосуються цифрового середовища.

48. Державам слід розвивати і зміцнювати ініціативи та програми з підвищення освіченості й підвищення обізнаності, а також програми для дітей, батьків та опікунів, а також педагогів і волонтерів, які працюють з дітьми, із залученням дітей. Такі програми повинні включати знання про запобіжні заходи, про права та обов'язки в цифровому середовищі, про ідентифікацію й повідомлення про порушення, засоби захисту та доступне відшкодування. Зокрема, такі програми повинні навчити дітей розуміти, залежно від їхнього віку та динамічних можливостей, що це означає надання згоди, повагу до інших основних прав, своїх та інших осіб, вимогу відшкодування, коли це необхідно, і використання наявних інструментів, щоб захищати й реалізовувати свої права в цифровому середовищі. Крім того, вони повинні дозволяти дітям розпізнавати і боротися з потенційно шкідливим контентом (таким як насильство та нанесення собі ушкоджень, порнографія, матеріали про сексуальне насильство над дітьми, дискримінація та расизм, мова ворожнечі) і поведінкою (наприклад, домагання до дітей із сексуальними цілями чи «грумінг» (розбещування), залякування чи переслідування, незаконна обробка персональних даних, порушення прав інтелектуальної власності) та можливі наслідки того, яким чином інформація про дітей або така, що розповсюджується серед дітей, може бути поширена в різних умовах та іншими особами.

49. Формальним і неформальним навчальним та культурним установам (включаючи архіви, бібліотеки, музеї, організації, що керують дітьми і молоддю, та іншими навчальними закладами) слід підтримувати і заохочувати до розробки й надання різноманітних цифрових та інтерактивних навчальних ресурсів і співпрацювати поза інституційними кордонами для оптимізації можливостей навчання у зв'язку із цифровим середовищем.

3.6. Право на захист та безпеку

50. Беручи до уваги розвиток нових технологій, діти мають право на захист від будь-яких форм насильства, експлуатації та зловживань у цифровому середовищі. Будь-які законні заходи повинні враховувати найкращі інтереси та динамічні можливості дитини, а не неналежним чином обмежувати здійснення інших прав.

51. Існує низка проблем, пов'язаних із здоровим розвитком та благополуччям дітей, які можуть виникнути у зв'язку із цифровим середовищем, включаючи, але не обмежуючи, ризики щодо шкоди від:

- сексуальної експлуатації та зловживання, домагання для сексуальних цілей («грумінг», розбещування), онлайн-вербування дітей для вчинення злочинів, участь у

екстремістських політичних чи релігійних рухах або для цілей торгівлі людьми (контактні ризики);

- принизливе та стереотипне зображення та надмірна сексуалізація жінок та дітей; зображення та прославляння насильства й нанесення собі ушкоджень, зокрема, самогубств; принизливі, дискримінаційні або расистські вирази або заклик до такої поведінки; реклама, контент для дорослих (ризики контенту);
- залякування, переслідування та інші форми утисків, розповсюдження без отримання згоди сексуальних зображень, шантаж, висловлювання ненависті, хакерство, азартні ігри, незаконне завантаження або інші порушення прав інтелектуальної власності, комерційна експлуатація (ризики поведінки);
- надмірне використання, позбавлення сну та фізична шкода (ризики для здоров'я).

Всі перераховані вище фактори здатні негативно вплинути на фізичне, емоційне та психологічне благополуччя дитини.

Заходи щодо вирішення ризиків у цифровому середовищі

52. Пам'ятаючи про швидкість, з якою можуть виникнути нові технології, держави повинні вживати запобіжних заходів, у тому числі регулярно оцінюючи будь-які ризики і шкоду, які вони можуть становити для здоров'я дітей, незважаючи на відсутність на цей час визначеності стосовно науково-технічного знання про існування або обсяг таких ризиків.

53. Державам слід заохочувати й надавати стимули підприємствам до впровадження безпеки за структурою, конфіденційності за структурою і конфіденційності за замовчанням, та наглядати за тим, як керівні принципи функцій продуктів і послуг адресуються дітям або використовуються ними.

54. Коли держави заохочують розробку, виробництво та регулярне оновлення підприємствами батьківського контролю для зменшення ризиків для дітей в цифровому середовищі, вони повинні забезпечити розробку й розгортання таких заходів контролю, беручи до уваги динамічні можливості дітей і те, щоб вони не посилювали дискримінаційне ставлення, не порушували право дітей на недоторканність приватного життя або не позбавляли дітей права на інформацію відповідно до їхнього віку та зрілості.

Заходи захисту та підвищення обізнаності

55. Необхідно вжити спеціальних заходів і політик, щоб захистити малолітніх дітей від передчасного впливу на них цифрового середовища через обмежені переваги цього у зв'язку з їхніми особливими фізичними, психологічними, соціальними та стимуляційними потребами.

56. Держави повинні вимагати застосування ефективних систем вікової перевірки для забезпечення захисту дітей від продуктів, послуг і контенту в цифровому середовищі, які юридично обмежуються з урахуванням конкретних вікових категорій, використовуючи методи, які узгоджуються з принципами мінімізації даних.

57. Держави повинні вживати заходів для забезпечення захисту дітей від комерційної експлуатації в цифровому середовищі, включаючи вплив реклами та маркетингу, що є невідповідними їхньому віку. Це включає в себе забезпечення того, щоб підприємства не використовували несправедливу комерційну практику щодо дітей, гарантувати що цифрова реклама і маркетинг для дітей чітко вирізнялися з-поміж інших видів, і вимога до всіх

зацікавлених сторін щодо обмеження обробки персональних даних дітей у комерційних цілях.

58. Державам рекомендується співпрацювати із засобами масової інформації з належною повагою до свободи засобів масової інформації, з навчальними закладами та іншими відповідними зацікавленими сторонами для розробки програм підвищення обізнаності, спрямованих на захист дітей від шкідливого контенту, а також запобігання їхньої участі в незаконній онлайн-діяльності.

59. Держави повинні вживати заходів, щоб заохотити підприємства та інші відповідні зацікавлені сторони розробляти і впроваджувати політику, спрямовану на боротьбу із залякуванням в Інтернет, утисками та підбурюванням до ненависті й насильства в цифровому середовищі. Така політика повинна містити чітку інформацію про неприйнятну поведінку, механізми звітування та суттєву підтримку дітей, які так чи інакше залучені до таких дій.

60. Держави повинні ділитися належними практичними методами щодо шляхів вирішення ризиків у цифровому середовищі, як щодо запобігання, так і щодо засобів правового захисту. Держави повинні запровадити заходи з підвищення обізнаності щодо механізмів консультування, звітності й скарг.

Заходи, що стосуються матеріалів про сексуальне насильство над дітьми

61. Політика стосовно матеріалів, що стосуються сексуального насильства над дітьми, має бути спрямована на підтримку жертв, при цьому першочергову увагу слід приділяти ідентифікації, виявленню, захисту та наданню реабілітаційних послуг дітям, зображеним у таких матеріалах.

62. Державам слід постійно відстежувати, чи перебувають у їхній юрисдикції матеріали про сексуальне насильство над дітьми, і вимагати від правоохоронних органів встановлення баз даних «хеш» [2] з метою прискорення дій щодо виявлення та знаходження дітей, які піддаються сексуальній експлуатації або насильству, та затримання винних.

63. Державам слід співпрацювати з підприємствами з метою надання допомоги правоохоронним органам, у тому числі в належній технічній підтримці та обладнанні, для прискорення виявлення осіб, які вчинили злочини проти дітей, і збору доказів, необхідних для кримінального провадження.

64. Беручи до уваги наявні технології і не обмежуючи принципи відповідальності Інтернет-посередників та їхнє звільнення від загальних зобов'язань щодо моніторингу, держави повинні вимагати від підприємців вживання обґрунтованих, пропорційних й ефективних заходів для недопущення зловживання їхніми мережами або он-лайн службами в злочинних та інших протиправних цілях у способи, які можуть завдати шкоди дітям, наприклад, у зв'язку з виробництвом, розповсюдженням, наданням доступу, рекламою або зберіганням матеріалів про сексуальне насильство над дітьми чи іншими формами онлайн-насильства.

65. Державам слід вимагати від відповідних підприємств застосовувати хеш-списки, аби забезпечити, щоб їхні мережі не використовувалися неправильно для зберігання й розповсюдження зображень, пов'язаних із сексуальним насильством над дітьми.

66. Держави повинні вимагати, щоб підприємства й інші відповідні зацікавлені сторони негайно вжили всіх необхідних заходів для забезпечення доступності метаданих стосовно будь-яких матеріалів про сексуальну експлуатацію і насильство над дітьми, які є на

локальних серверах, надавати їх правоохоронним органам, видаляти ці матеріали та, до їх видалення, обмежувати доступ до таких матеріалів, розміщених на серверах поза межами своєї юрисдикції.

3.7. Засоби правового захисту

67. Держави-члени повинні забезпечити ефективне виконання своїх зобов'язань згідно із статтями 6 та 13 Європейської конвенції з прав людини (ETS № 5) та іншими міжнародними і європейськими джерелами з прав людини для забезпечення права дітей на ефективний засіб правового захисту, коли їх права людини та основні свободи були порушені в цифровому середовищі. Це тягне за собою надання наявних, доступних, відомих, прийнятних для життя та дружніх до дітей можливостей, завдяки яким діти, а також їхні батьки або законні представники можуть подавати скарги й шукати засоби захисту. Ефективні засоби правового захисту можуть включати, залежно від порушеного питання, запит, пояснення, відповідь, виправлення, провадження, негайне вилучення незаконного контенту, вибачення, відновлення, повторне підключення та компенсацію.

68. Дітям слід надавати інформацію й поради щодо засобів, доступних на національному рівні, таким чином, щоб вони були адаптовані до їхнього віку і зрілості, мовою, яку вони можуть зрозуміти, і яка є чутливою до статі та культури. Механізми й процеси на місці мають забезпечувати швидкий і безпечний для дітей доступ до засобів правового захисту та надавати відповідне відшкодування шкоди дітям.

69. Державам слід забезпечити, щоб у всіх випадках були доступні досудові або судові перевірки адміністративних засобів правового захисту та інших процедур відповідно до принципів, викладених у Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи про правосуддя, доброзичливе до дитини (2010).

70. Держави, де це доречно, також повинні забезпечувати дітям та/або їхнім батькам або законним представникам несудові механізми, адміністративні або інші засоби для пошуку засобів правового захисту, наприклад, через дитячих омбудсменів та інших національних правозахисних установ та органів захисту даних. Наявність, адекватність і ефективність цих механізмів для розгляду випадків порушень або зловживання правами дитини в цифровому середовищі має регулярно переглядатися.

71. Державам, як головному відповідальному суб'єкту, слід вживати відповідних заходів для захисту дітей від порушення прав людини в цифровому середовищі підприємствами та забезпечення доступу дітей до ефективних засобів правового захисту, в тому числі шляхом:

- a. реалізації політик та заходів, спрямованих на заохочення підприємств до створення власних механізмів врегулювання та розгляду скарг відповідно до критеріїв ефективності, викладених в Керівних принципах ООН щодо бізнесу і прав людини, одночасно гарантуючи, що ці механізми не перешкоджають доступу дитини до державних судових і позасудових механізмів;
- b. заохочення підприємств до надання інформації, яка є доступною, відповідною віку й доступною для дитини мовою, про те, як подати скарги та вимагати відшкодування за допомогою механізмів виправлення і подання скарг;
- c. вимагаючи, щоб підприємства на своїх платформах або в межах своєї служби надавали легко доступні способи для будь-якої особи, зокрема дітей, повідомляти про будь-який контент або діяльність, що викликає скарги, і що отримані повідомлення розглядаються ефективно та у прийнятні терміни.

4. Національні рамки

4.1. Правова база

72. Закони та політика, пов'язані з цифровим середовищем, повинні бути оцінені на етапі їх підготовки з урахуванням впливу, який може мати їх здійснення для дотримання прав людини та основних свобод дітей. Держави повинні переглядати через регулярні проміжки часу і, де це необхідно, оновлювати правові рамки для підтримки повної реалізації прав дитини в цифровому середовищі.

73. Комплексна правова база повинна передбачати превентивні та захисні заходи щодо цифрового середовища; надавати підтримку батькам і опікунам; забороняти всі форми насильства, експлуатації та зловживання; включати ефективні засоби правового захисту, послуги з відновлення та реінтеграції; встановити консультації для дітей і з питань гендерної проблематики, механізми фіксування та подання скарг; охоплювати механізми для консультацій та участі дітей; створити механізми підзвітності для боротьби з безкарністю.

74. Державам слід забезпечити, щоб їх правова база охоплювала весь спектр незаконних дій, які можуть бути здійснені в цифровому середовищі та, де можливо, була сформульована нейтрально технологічно, залишаючи умови для появи нових технологій. Такі рамки повинні включати визначення злочинів, кримінальної, цивільної або адміністративної відповідальності та санкцій для фізичних та юридичних осіб та положень послуг для дітей. Належним чином слід враховувати відповідні інструменти, такі як Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS No. 201), Конвенція про кіберзлочинність (ETS № 185) та Факультативні протоколи до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини з питань торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії (2000) та процедуру повідомлення (2011), яка може слугувати критерієм для реформування кримінального права та ширшої реформи правових рамок і послуг, а також може інформувати про розробку ефективної законодавчої бази.

75. У тих випадках, коли виникають форми насильства чи жорстокого поведіння між користувачами в Інтернет, держави повинні намагатися, наскільки це можливо, застосовувати належні й адекватні профілактичні та відновлювальні підходи, одночасно запобігаючи криміналізації дітей.

76. Держави повинні створити правові рамки, які застосовуються до обробки персональних даних дітей, та регулярно оцінювати загальну ефективність таких рамок. Належним чином слід враховувати відповідні міжнародні та європейські інструменти, що стосуються принципів та прав захисту даних, зокрема Конвенцію про захист фізичних осіб стосовно автоматичної обробки персональних даних (ETS № 108).

77. Сформовані правові рамки повинні передбачати, що незалежні органи захисту даних мають компетенцію розглядати скарги, зроблені дітьми та/або їхніми батьками чи опікунами чи законними представниками стосовно незаконної обробки особистих даних про дітей та встановлення ефективних механізмів, які дозволяють дітям вимагати виправлення чи стирання їхніх даних, якщо вони були оброблені всупереч положенням національного законодавства або коли діти скасовують свою згоду. На запит відповідні державні та приватні зацікавлені сторони повинні бути зобов'язані видалити та вилучити такий вміст безкоштовно.

78. Державам слід створити чітке та передбачуване законодавче та регуляторне середовище, яке допомагає підприємствам та іншим зацікавленим сторонам виконувати свої обов'язки щодо поваги прав дитини в цифровому середовищі протягом їх діяльності.

79. Державам слід забезпечити, щоб діти чи їхні законні представники могли вимагати компенсації від правопорушників за порушення їхніх прав та утиски. У відповідних випадках

слід враховувати створення фондів на компенсацію потерпілим дітям або заходів чи програм, спрямованих на надання терапевтичної чи іншої підтримки.

Спеціальні вимоги до реєстру для домену верхнього рівня коду країни

80. При наданні контракту або ліцензії суб'єктові господарювання, щоб стати реєстром домену верхнього рівня коду країни, держави повинні включати чіткі вимоги для належного врахування найкращих інтересів дітей. Такі вимоги повинні охоплювати, наприклад, чітку заборону реєстрації або використання будь-якого доменного імені, яке рекламує або надає доступ до матеріалу про сексуальне насильство над дітьми чи може бути доступним в будь-якому домені в межах повноважень реєстру, та створення реєстром механізмів, щоб забезпечити дотримання цієї політики, включаючи реєстраторів та реєстрантів. Ті ж вимоги повинні застосовуватися до реєстрації загальних доменів верхнього рівня.

81. Якщо реєстрант пропонує створити або відновити сайт або службу, призначені для дітей, або які використовуються дітьми у значних кількостях у межах їхнього коду країни, державам слід забезпечити, щоб реєстр або інший компетентний орган вимагали від реєстраторів вводити відповідні засоби захисту дітей. Це може включати, наприклад, вимогу, щоб ні реєстрант, ні будь-хто, хто працює у реєстранта у зв'язку з наданням послуги або управління будь-якими даними, створеними службою, не був засуджений за вчинення сексуальної експлуатації, сексуального насильства над дітьми чи інші відповідні правопорушення.

4.2. Політичні та інституційні рамки

Загальна стратегія та узгодженість політики

82. З метою досягнення більшої координації та узгодженості політики у повному обсязі прав дитини в цифровому середовищі держави повинні створити загальнонаціональний стратегічний підхід та забезпечити послідовність та взаємне зміцнення політики та заходів. Це може включати ухвалення стратегії чи плану дій або інтеграцію конкретної уваги до прав дитини в цифровому середовищі до існуючих планів дій, стратегії та політики у консолідованому порядку.

83. Комплексний стратегічний національний підхід повинен визначати компетентні органи, відповідальні за виконання повноважень, що викладені в ньому, містити реалістичні та конкретні терміни, підтримувати відповідні людські й фінансові ресурси, а також спиратися на поточні наукові знання, тривале і ресурсно забезпечене дослідження та передові практики.

84. Державам слід залучати всі відповідні зацікавлені сторони, такі як омбудсмена для дітей та інші незалежні правозахисні установи, зацікавлені сторони в галузі освіти, органи захисту даних, підприємства і громадянське суспільство, у тому числі організації, що керують дітьми та молоддю, до розробки, підготовки, впровадження й оцінки національної стратегії або плану дій. Зокрема, держави повинні забезпечити, щоб діти отримували консультації й мали повноваження сприяти цим процесам з їх обґрунтованою згодою та відповідно до їхніх динамічних можливостей. Належну увагу слід приділяти дитячим поглядам. Діти повинні бути поінформовані про те, як їхні погляди були враховані та як ці погляди вплинули на процес ухвалення рішень. Необхідно забезпечити відповідні ресурси, щоб значно залучити дітей.

85. Методології повинні бути розроблені для оцінки прогресу й оцінки дій, передбачених національною стратегією або планом дій на всіх рівнях та усіма зацікавленими сторонами. Оцінки повинні проводитися на регулярній основі з метою визначення політик і заходів, які є належними й ефективними щодо поваги, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі.

86. Державам слід вживати відповідних заходів для широкого розповсюдження інформації про ухвалені стратегії або плани дій та їх здійснення.

Галузева політика

87. Державам слід забезпечити поінформованість про політику та ініціативи шляхом надання чітких і актуальних доказів щодо досвіду дітей у цифровому середовищі для того, щоб відобразити існуючі можливості й ризики для дітей, визначити нові тенденції та управляти скеруванням політики й ресурсів для забезпечення благополуччя дітей у цифровому середовищі.

88. Державам слід розробляти і впроваджувати політику, яка підтримує освітніх, культурних та інших інституційних постачальників корисних ресурсів для дітей, щоб зробити їх доступними для дітей, батьків та опікунів у цифровому середовищі.

89. Державам слід посилити відповідальність регуляторних органів за розроблення, впровадження та посилення стандартів та керівних принципів, що стосуються прав дитини в цифровому середовищі.

90. Державам слід вживати заходів, включаючи розробку політики, оперативних вказівок та/або кодексів поведінки, з метою підвищення обізнаності й підтримки серед підприємств у межах своєї юрисдикції щодо їхньої ролі, відповідальності та впливу на права дитини, співпраці з відповідними учасниками.

91. Держави повинні розробляти в рамках національної системи захисту дітей комплексну політику захисту та безпеки, в рамках якої чітко розглядається цифрове середовище, до якого залучені всі відповідні зацікавлені сторони, включаючи дітей. Така політика повинна враховувати існуючі стандарти та керівні принципи, такі як Рекомендації Ради Європи щодо комплексних національних стратегій захисту дітей від насильства (2009).[3]

92. Державам слід запровадити стратегії запобігання доступу громадян до матеріалів про сексуальне насильство над дітьми, фізично розташованих в інших юрисдикціях, відповідно до їхнього власного законодавства або сукупності визнаних на міжнародному рівні критеріїв.

93. Державам слід залучати підприємства й інші відповідні зацікавлені сторони до впровадження їх галузевої політики, зокрема, політики захисту і безпеки та відповідних заходів із підвищення обізнаності.

Вирішення ризиків та впливу на права дитини

94. Держави повинні вимагати від підприємств та інших зацікавлених сторін діяти з належною обачністю, щоб визначити, запобігти й послабити їхній вплив на права дитини у цифровому середовищі.

95. Держави повинні вимагати, щоб підприємства проводили регулярні оцінки ризиків для дитини щодо цих технологій, продуктів, послуг і політики, а також демонстрували, що вони вживають розумні й пропорційні заходи для пом'якшення таких ризиків і управління ними.

96. Державам слід заохочувати підприємства розробляти, застосовувати і регулярно переглядати й оцінювати політики, стандарти і кодекси поведінки, орієнтовані на дітей, для максимального збільшення можливостей та вирішення ризиків у цифровому середовищі.

97. Визнаючи, що батьки, опікуни та інші особи можуть покладатися на встановлені умови надання послуг в Інтернет в якості керівництва щодо відповідності цієї послуги потребам своєї дитини, пам'ятаючи про наявні технології й без шкоди для відповідальності Інтернет-посередників, державам слід вимагати від підприємств ухвалення обґрунтованих, пропорційних та ефективних заходів для забезпечення виконання ними умов надання послуг.

Інституційні аспекти, механізми та послуги

98. Державам слід забезпечити, щоб установи, відповідальні за забезпечення прав людини і прав дітей, у рамках свого мандату розглядали права дитини щодо цифрового середовища, наприклад, шляхом заохочення навичок цифрової грамотності, високоякісних стандартів для виробництва цифрового контенту і послуг соціальної, освітньої та культурної ваги для дітей і механізмів консультацій та участі, які є прийнятними для дітей.

99. Держави повинні забезпечити наявність установ або механізмів, відповідальних за одержання, розслідування і розгляд скарг від дітей та їхніх батьків чи законних представників про порушення прав людини або зловживання щодо цифрового середовища, використовуючи дієві процедури, що забезпечують право дитини на конфіденційність в усьому і забезпечують моніторинг та подальші заходи.

100. Компетентні органи повинні створювати доступні, безпечні, конфіденційні, вікові й гендерно-чутливі механізми консультування, звітності і скарг, наприклад, через державні органи, гарячі лінії, лінії довідкової служби та додатки для безлімітного чату, керовані дитячими телефонними службами, і онлайн-платформи, як ключовий аспект національної системи захисту дітей з відповідними посиланнями на служби підтримки дітей і правоохоронні органи, у відповідних випадках – у тісній співпраці із зовнішніми зацікавленими сторонами. Це має включати надання безпечних для дітей, безкоштовних контактних пунктів, щоб повідомити відповідним органам про насильство, експлуатацію і зловживання в цифровому середовищі. Такі механізми повинні забезпечувати право дитини або її батьків чи законних представників на конфіденційність та анонімність.

101. Державам слід заохочувати телекомунікаційні компанії відмовитися від витрат на вхідні дзвінки до дитячих ліній допомоги за допомогою встановлення безкоштовних телефонних ліній.

102. Державам слід забезпечити наявність ефективного механізму, який дозволить кожній людині анонімно повідомляти про існування підозрілого незаконного матеріалу в Інтернет, зокрема, матеріалів про сексуальне насильство над дітьми.

103. Держави повинні як частину системи захисту прав дитини забезпечувати доступ та надання адекватних та гендерно-чутливих служб підтримки та допомоги дітям, права й конфіденційність яких порушені або які були піддані насильству, сексуальній експлуатації або зловживанням у цифровому середовищі, в тому числі послуг з забезпечення фізичного й психологічного відновлення дитини та соціальної реінтеграції й запобігання їх повторній віктимізації.

104. Державам слід забезпечити, щоб програми для лікування сексуальних злочинців були доступними для осіб, засуджених за сексуальні правопорушення, пов'язані з дітьми, в цифровому середовищі, і що послуги надаються будь-кому, хто стурбований можливістю вчинення сексуального злочину, пов'язаного з дитиною, в тому числі в цифровому середовищі.

Інвестиції, ресурси та навчання

105. Державам слід вкладати кошти в апаратне забезпечення, програмне забезпечення, зв'язок, адекватну пропускну здатність і навчання вчителів у школах для підтримки навчання.

106. Державам слід забезпечити, щоб початкове та безперервне навчання інформувало та надавало педагогам повноваження, щоб вони могли підтримувати дітей у навичках і грамотності, необхідних для реалізації своїх прав у цифровому середовищі.

107. Державам слід забезпечити, щоб політика й заходи забезпечували освітні установи ресурсами, навчанням та підтримкою, необхідними для вжиття профілактичних і захисних заходів щодо дітей, у тому числі в школі, проти насильства та зловживань цифровими засобами масової інформації, таким чином, щоб запобігти ескалації, надавати відповідну підтримку дітям, які постраждали від такої діяльності або залучені до неї, забезпечувати відшкодування шкоди і створити стійкість.

108. Державам слід вживати заходів, щоб забезпечити належні механізми для здійснення процедур відбору та надання рекомендацій, консультацій і допомоги будь-якій установі або роботодавцю, який бере на роботу співробітників або волонтерів для роботи з дітьми, у тому числі в рамках цифрового середовища, з тим щоб запобігати і зменшити ризик того, що особи, які мають кримінальне минуле, набираються або призначаються у позиції довіри з дітьми.

109. Державам слід виділити належні ресурси й забезпечити початкове та постійне навчання співробітників правоохоронних органів, членів судової системи і фахівців, які працюють з дітьми і для дітей. Такі тренінги повинні покращувати навички й знання прав дитини в цифровому середовищі, ризиків, з якими діти стикаються в Інтернет, як розпізнати сигнали про те, що дитина може бути жертвою он-лайн шкоди, насильства, зловживання та експлуатації та які кроки вживати у відповідь

110. Державам слід інвестувати кошти в дослідження та розвиток знань, включаючи участь дітей та молоді у сфері прав дитини в цифровому середовищі. Дослідження повинні проводитися незалежно від відповідних інтересів, і вони повинні бути достатньо детальними, щоб диференціювати дитячий досвід за віком, статтю, соціально-економічним статусом та іншими чинниками, які роблять дітей вразливими або ж стійкими у цифровому середовищі.

4.3. Співпраця та координація на національному рівні

111. Державам слід впроваджувати всебічний стратегічний та скоординований підхід, заснований на співробітництві із зацікавленими сторонами, що інформує та залучає всіх відповідних зацікавлених сторін, включаючи національні, регіональні та місцеві правоохоронні та інші органи влади, освітні та соціальні служби, незалежні правозахисні установи, правоохоронні органи, професіоналів, які працюють як для дітей, так і з дітьми, громадянське суспільство, у тому числі організації, що керують дітьми та молоддю, підприємствами, галузевими асоціаціями, дослідниками, сім'ями та дітьми, відповідно до їх ролей та функцій.

112. Державам слід призначити орган влади або створити координаційний механізм для оцінки розвитку цифрового середовища, який може вплинути на права дитини, що включає дітей у процеси ухвалення рішень, та забезпечити належну увагу їх національної політики до таких змін.

113. Держави повинні створити рамки співпраці, процедури та процеси між компетентними державними органами, незалежними органами влади, громадянським суспільством і підприємствами, беручи до уваги їх відповідні ролі та обов'язки, можливості й ресурси.

114. Державам слід вимагати, щоб платформи або постачальники послуг зв'язку вжили швидкі та ефективні заходи у відповідь на скарги щодо насильство чи жорстоке поведіння між користувачами в Інтернет і співпрацювати з національними органами влади.

115. Державам слід залучати підприємства, такі як Інтернет-провайдери і постачальники соціальних мереж, для активної участі у запобіганні та видаленні нелегального контенту, як визначено законодавством, судовим чи іншим компетентним органом.

116. Держави повинні заохочувати зацікавлені сторони громадянського суспільства як ключових каталізаторів у популяризації аспектів прав людини в цифровому середовищі, активно відслідковувати, оцінювати й розвивати навички дітей, благополуччя і пов'язану з ними інформаційну грамотність та ініціативи з навчання, в тому числі заходи, вжиті іншими зацікавленими сторонами, а також поширювати свої висновки й результати.

117. Державам слід заохочувати всі професійні засоби масової інформації і, зокрема, суспільні засоби масової інформації до приділення уваги своїй ролі як важливого джерела інформації та рекомендацій для дітей, батьків, опікунів і вихователів щодо прав дитини з урахуванням міжнародних і європейських стандартів свободи слова та інформації й свободи засобів масової інформації.

5. Міжнародне співробітництво та координація

118. Держави повинні заохочуватися до ратифікації та виконання міжнародних документів, що стосуються заохочення і захисту прав дитини в цифровому середовищі. Такі документи включають, зокрема: Факультативні протоколи до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини з продажу дітей, дитячої проституції та дитячої порнографії (2000) і процедуру повідомлення (2011), Конвенцію Ради Європи для захисту фізичних осіб щодо автоматичної обробки персональних даних (ETS № 108), Конвенції про кіберзлочинність (ETS № 185) та її Додаткового протоколу про криміналізацію актів расистського та ксенофобського характеру, здійснених через комп'ютерні системи (ETS No. 189), Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (CETS No. 197), Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS No. 201).

119. Держави повинні співпрацювати між собою, застосовуючи відповідні міжнародні й регіональні документи та домовленості, наскільки це можливо, з метою поваги до, захисту і реалізації прав дитини в цифровому середовищі. Зокрема, вони повинні:

- a.* мати відповідну правову основу для надання допомоги та, у відповідних випадках, повинні мати договори, домовленості й інші механізми для ефективного співробітництва з іншими державами;
- b.* забезпечити, щоб їх компетентні органи могли швидко, конструктивно й ефективно використовувати чіткі канали або механізми для ефективної передачі та виконання запитів на інформацію й інших видів допомоги;
- c.* мати чіткі та ефективні процеси визначення пріоритетів і своєчасного виконання запитів;
- d.* не забороняти або не створювати необґрунтованих або надмірно обмежувальних умов надання допомоги або співпраці.

120. Держави повинні підтримувати регіональні й міжнародні зусилля з нарощування потенціалу, спрямовані на вдосконалення політичних і оперативних заходів із дотримання,

захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі, включаючи об'єднання і обмін успішним досвідом використання інструментів освіти та інформування.

121. Держави повинні співпрацювати з метою сприяння стандартизації класифікації контенту та консультативних міток між країнами і між групами зацікавлених сторін для визначення того, що є належним і що є недоцільним для дітей.

122. Державам слід пришвидшити дії, спрямовані на забезпечення того, щоб їхні правоохоронні органи мали можливість підключитися до бази даних INTERPOL, що стосується матеріалів про сексуальне насильство над дітьми.

123. Визнаючи свою більш широкую роль в управлінні Інтернет, держави повинні активно співпрацювати з Інтернет-корпорацією з присвоєння імен та цифр (ICANN), щоб закликати до ефективного здійснення політики, яка посилить або підтримуватиме права дитини, зокрема, шляхом забезпечення того, щоб веб-адреси, які самоочевидно рекламують або просувають матеріали про сексуальне насильство над дітьми, або будь-які інші правопорушення проти дітей, ідентифікуються і видаляються або не допускаються до реєстрації.

124. Щоб сприяти здійсненню цих керівних принципів, держави-члени повинні зміцнювати співпрацю в рамках відповідних міжурядових органів, транснаціональних мереж та інших міжнародних організацій.

---

[1] Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини, стаття 2.1.

[2] «Хеш» - це унікальний цифровий відбиток, призначений для цифрових файлів, включаючи ті, що представляють матеріали для сексуального розбещення дітей. Хеші дозволяють проводити швидкий аналіз великої кількості даних, уникаючи необхідності вивчення потенційних зображень сексуального насильства над дітьми окремо. Хеш не відображає сам образ і не може бути зворотним, щоб створювати образи для сексуального насильства над дітьми.

[3] Рекомендація CM/Rec(2009)10 Комітету міністрів державам-членам щодо комплексних національних стратегій захисту дітей від насильства, Додаток 1.